

je izšlo dozdej sedem zvezkov. Zadnje njegovo delo je drama »Tri sestre«, ki se je predstavljala z uspehom konec februarja.

Ob priliki Puškinskega jubileja je bil izvoljen častnim členom peterburške akademije. Bolehni pisatelj biva zavoljo milejšega podnebja večidel v Jalti na Krimu. Kakor človeka Čehova vsi njegovi znanci soglasno hvalijo, češ, da je jako mehke in dobre duše in zelo priljuden.

Dama s psičkom.

Povest. Spisal Anton Čehov.

I.

Govorili so, da se je pojavila na nabrežju nova oseba: dama s psičkom. Dmitrij Dmitrič Gurov, ki je bil v Jalti že dva tedna in se je bil v njej že udomačil, se je tudi začel zanimati za nove goste. Sedeč v paviljonu pri Vernetu, je videl, kako je šla po nabrežju mlada dama, blondinka srednje rasti, s čepico na glavi. Za njo je tekel bel špic.

In potem jo je srečaval v mestnem vrtu in na tratini po nekolikokrat na dan. Šetala se je sama, vedno v isti čepici, z belim špicem. Nihče ni vedel, kdo je, in rekli so ji enostavno: dama s psičkom.

»Če je tu brez moža in brez znancev,« je mislil Gurov, »potem bi se izplačalo seznaniti se ž njo.«

Prekoračil še ni bil štiridesetih let, a imel je že hčer pri dvanajstih letih in dva sina gimnazijca. Oženil se je bil zgodaj, še ko je bil v drugem letu vseučilišča, in zdaj je bila videti žena njegova še enkrat starejša od njega. To je bila visoka ženska, s temnimi obrvmi, odločna, resna in solidna in, kakor se je sama imenovala, misleča. Mnogo je brala, pisala ni v svojih pismih črke ъ, in klicala je moža Dimitrij, a ne Dmitrij. A on jo je imel na skrivnem za omejeno, tesnosrčno in nefino; bal se je je in ni rad bival doma. Varati jo je bil začel že davno in varal jo je pogosto, in najbrž zato se je izražal o ženskah skoraj vedno slabo. Kadar so v njegovi navzočnosti govorili o njih, imenoval jih je: »Nižja rasa!«

Zdelo se mu je, da ga je bridka izkušnja dovolj naučila, da jih imenuje, kakor se mu ljubi. A vendar bi ne bil mogel brez te »nižje rase« preživeti niti dveh dni. V moški družbi mu je bilo

dolgočasno in pusto, z moškimi je bil nezgovoren, hladen. Kadar pa je bil med ženskami, čutil se je svobodnega in je vedno vedel, kaj gre dovoriti ž njimi in kako se vesti. Celó molčati ž njimi mu je bilo lahko. V njegovi vnanjosti, v značaju in v vsej njegovi naravi je bilo nekaj privlačnega, neulovljivega, kar mu je naklanjalo ženska srca in jih mamilo. On je vedel za to, in tudi njega samega je vlekla neka moč k njim.

Večkratna izkušnja, v resnici, bridka izkušnja ga je bila že davno izučila, da vsako zблиžanje, ki dela v začetku življenje tako prijetno raznolično in se zdi človeku mil in lahek prigodljaj, pri rednih ljudeh, zlasti moskvičih, nepodjetnih in neodločnih, nepremisljivo naraste v celo zadačo, čez mero komplicirano, in položaj postane navsezadnje skrajno nadležen. Toda vselej, kadar se je sešel z novo interesantno žensko, mu je ta izkušnja izginila iz spomina, in hotelo se mu je živeti, in vse se mu je zdelo tako preprosto in zabavno.

Tako je nekega večera obedoval na vrtu; kar je zagledal damo v čepici, ki je počasi prihajala in se usedla k sosednji mizi. Njen izraz, hoja, obleka in frizura mu je govorila, da je iz višjih krogov in omožena, da je v Jalti prvič in sama ter da se dolgočasi . . . V povestih o nečistosti provincialnih нравov je mnogo neresnice. On jih je preziral in vedel, da si take povesti izmišljajo ljudje, ki bi sami z veseljem grešili, če bi znali, a ko je dama sedla za sosednjo mizo, tri korake od njega, so mu prišle na misel te povesti o lahkih zmagah, o izletih v hribe, in zapeljiva misel o hitri mimoletni zvezi, o romanu z neznano žensko, kateri še zdaj imena ne ve, ga je mahoma oblādala.

Prijazno je poklical k sebi špica, in ko je pritekel, ga je podražil s prsti. Špic je zarenčal. Gurov ga je iznova podražil.

Dama se je ozrla nanj in takoj povescila oči.

»Saj ne grize,« je rekla in zardela.

»Ali mu smem dati kost?« In ko je potrdila z glavo, jo je vljudno vprašal:

»Oprostite, ste že dolgo v Jalti?«

»Pet dni.«

»A jaz bom kmalu že dva tedna tukaj.«

Pomolčala sta za hip.

»Čas naglo beži, a tu je tako dolgočasno!« je rekla; pri tem ni gledala vanj.

»To je samo navada, da se tako govori. Ljudje so doma iz kakšnega Béleva ali iz Žizdre — in jim ni dolgčas. A pridejo sem: »Ah, dolgočasno! ah, kakšen prah!« Človek bi mislil, da so prišli iz Granade.«

Ona se je zasmejala. Potem sta dalje tiho jedla in molčala kakor neznanca. A po obedu sta skupaj odšla — in pričel se je šaljiv, prost razgovor ljudi svobodnih, zadovoljnih, katerim je vseeno, naj gredo tja ali sem, naj govore o tem ali onem . . . Izprehajala sta se in se pogovarjala, kako čudno je osvetljeno morje; voda je bila modrikaste barve, tako mehke in tople, in svetel trak meseca se je zibal po njej. Pogovarjala sta se, kako soparno je po vročem dnevu. Gurov je povedal, da je moskvič, po izobrazbi filolog, a da služi v banki; pripravljaj se je nekdaž za dvornega opernega pevcu, pa je popustil učenje in ima v Moskvi dve hiši . . . A od nje je zvedel, da je zrasla v Peterburgu, pa da se je omožila v S., kjer živi že dve leti, da ostane v Jalti še mesec dni in da pride morebiti za njo soprog, ki bi se tudi rad malo oddahnil . . . Mogla ni na noben način natančno povedati, kje služi njen mož, ali pri gubernski vladi ali pri gubernski deželni upravi, in to ji je bilo sami smešno. Končno je še zvedel, da se imenuje Ana Sergejevna.

Potem je v svoji sobi mislil na njo, na to, da se jutri zagotovo zopet snideta. Tega je bil vesel. Ko se je spravljal spat, mu je prišlo na misel, da je bila ona še nedavno inšitutka, šolarica, tako kakor na primer zdaj njegova hči, spomnil se je, koliko plahosti, nerodnosti je bilo še v njenem smehu in v razgovoru z neznancem — najbrž je bila prvič v svojem življenju sama in v takem položaju, ko se ozira za njo, ko se hodi za njo, ko se govori ž njo z enim samim skrivnim namenom, na katerega ona niti misliti ne more. Spomnil se je njenega tankega, drobnega vratu in njenih lepih, sivih oči.

»Vendar je nekaj usmiljenja vrednega na njej,« si je rekel v mislih. Potem je zaspal.

II.

Minil je teden, kar se je bil seznanil ž njo. Bil je prazničen dan. V sobah je bilo zaduhlo, a po ulicah je vihra nosila prah in vzdigovala klobuke. Ves dan je mučila ljudi žeja, in Gurov je pogosto prihajal v paviljon in prinašal Ani Sergejevni zdaj vode s sirupom, zdaj sladoleda. Ni se bilo kam deti.

Zvečer, ko se je malo poleglo, sta šla na molo gledat, kako prihaja parobrod. V pristanišču je bilo mnogo šetalcev; prišli so bili nekoga sprejemati, v rokah so držali bukete. Zanimanje sta vzbujali dve osebi jaltenskega občinstva: postarni dami sta bili oblečeni kakor mladi, in bilo je mnogo generalov.

Ker je bilo morje nemirno, je imel parobrod zamudo. S težavo so ga spravili k molu; ko je pristal, je bilo že solnce zašlo. Ana Sergejevna je gledala z lornjeto parobrod in potnike, kakor da bi iskala med njimi znancev, in kadar se je obrnila h Gurovu, so se ji oči bleščale. Mnogo je govorila, a njena vprašanja so bila brez zveze. Precej je pozabljala, kaj je prej vprašala; naposled je v gneči izgubila lornjeto.

Pisana množica se je bila razšla. Ljudi že ni bilo videti, veter se je bil čisto polegel, a Gurov in Ana Sergejevna sta stala, kakor da bi pričakovala, ali ne pride nihče več s parobroda. Ana Sergejevna je molčala in vonjala cvetove; na Gurova ni gledala.

»Pod večer se je vreme obrnilo na bolje,« je rekel on. »Kam pojdeva sedaj? Ali bi se kam peljala?«

Ona ni odgovorila ničesar.

Tedaj jo je on pazljivo pogledal, jo naenkrat objel in poljubil na ustnice, in občutil je vonj in svežost cvetlic. Takoj nato je boječe pogledal okrog sebe: ali ga morebiti ni videl kdo?

»Pojdiva k vam . . .« je dejal tiho.

In naglo sta odšla.

V njeni sobi je bilo soparno; dišalo je po parfumih, ki jih je bila kupila v japonskem skladišču. Ko je sedaj Gurov gledal na njo, je mislil sam pri sebi: s kom se človek vse ne snide v življenju! Iz prejšnjih časov mu je bil ostal spomin o brezskrbnih, dobrodušnih ženskah, ki so se veselile ljubezni, ki so mu bile hvaležne za srečo, četudi jako kratko; in o takih — kakor na primer njegova žena — ki so ljubile brez iskrenosti, z nepotrebnimi razgovori, manirno, s histerijo, s takim izrazom, kakor da bi to ne bila ljubezen, ne strast, ampak nekaj bolj važnega; in o dveh-treh takih, jako lepih in hladnih, katerim se je naenkrat pojavljal na obrazu ropaželjen izraz, napeta želja, vzeti, izmekniti življenju več, nego samo daje; in te niso bile več v prvih letih mladosti, bile so nepreudarne, oblastne in redkokdaj umne, in kadar je Gurov ohladel do njih, je njih lepota vzbujala v njem sovraštvo, in čipke njih spodnjih oblek so se mu zdele podobne luskinam . . .

A tu vedno ista plahost, neokretnost neizkušene mladosti, čustvo zadrege; in bil je vtisk zmočenosti, kakor da bi bil kdo nepričakovano potrkal na vrata . . . Ana Sergejevna, ta »dama s psičkom«, je gledala na to, kar se je bilo zgodilo, čisto po svoje, kakor na svoj padec, — to se je čutilo, in v sobi je bilo čudno in nerodno. Povesile so se ji in povenile poteze na obrazu, in po sencih so ji otožno viseli dolgi lasje. Postala je resna in zamislila se je v pobiti pozi kakor grešnica na starinski podobi.

»To ni bilo lepo,« je rekla. »Vi me prvi sedaj več ne spoštujete.«

Na mizi je bila melona. Gurov si je je odrezal kosček. In minilo je vsaj pol ure v molčanju.

Ana Sergejevna je bila poželjivo lepa, iz nje je dihala čistost poštene, naivne ženske, ki je malo živela. Samotna sveča, ki je gorela na mizi, je skromno obsevala njen obraz, a bilo je razločno videti, da ji je hudo pri srcu.

»Kako bi vas ne mogel več spoštovati?« je vprašal Gurov. »Ti sama ne veš, kaj si rekla.«

»Bog mi bo odpustil!« je dejala ona, in oči so se ji napolnile s solzami. »Saj se to ne ponovi več, prisegam, da ne.«

»Menda se vendar ne opravičuješ?«

»Vi me morate poslušati, jaz vam povem, kako je to prišlo.«

»Meni ni treba ničesar vedeti, prav ničesar!«

»Dovolite mi, da vam povem, prosim vas, pri srcu mi bo lažje . . .«

»Pozneje, draga!« je rekel on in ji popravljal lase. »Kaj bi delala tako resen, pameten obraz? To je, oprosti mi, celo malo brez-pametno, ker ne odgovarja položaju.«

»Ne, vi me morate poslušati. Prosim vas. Povedala sem vam že, da sem se omožila in šla z možem v S. Saj tudi drugi žive v provinciji, zakaj bi pa jaz ne? A meni je postal S. zoprni že po prvem tednu. Pogledam skozi okna, in pred očmi se vzdiguje siv plot, dolg, siv plot — oh, moj Bog! Hodila sem ob devetih spat, in moja edina zanimivost je bila, da bo ob treh popoldne obed, in ob devetih pojdem zopet — spat! Moj mož je morebiti spoštovanja vreden, dober človek, toda on je lakaj! Meni ni znano, kaj tam dela, kako službo ima, jaz vem samo to, da je lakaj. Ko sem ga vzela, sem imela dvajset let; radovednost me je mučila, hrepenela sem po nečem boljšem, saj bo vendar — sem govorila sama sebi — novo življenje. Hotela sem živeti! Živeti in živeti . . . Radovednost me je

pekla . . . vi tega ne razumete, a zaklinjam se vam pri živem Bogu, jaz se nisem mogla več vladati, z menoj se je nekaj godilo, udržati me ni bilo mogoče, rekla sem možu, da sem bolna, in se odpeljala sem . . . In tu sem brez prestanka hodila kakor v omotici, kakor brez uma . . . in tako sem postala sedaj ničvredna, umazana ženska, katero sme vsakdo prezirati.«

Gurovu je bilo že dolgčas poslušati. Njega je dražil naivni ton, to kesanje, tako nepričakovano in neumestno, da bi bilo človeku prišlo na misel, da se šali ali da igra ulogo, če bi ne bilo solz v njenih očeh.

»Jaz ne razumem,« je rekel tiho, »kaj hočeš.«

Ona je skrila obraz na njegove prsi in se privila k njemu.

»Jaz čutim, da ste vi dober, blag človek,« je govorila.

»Ne poznam vas dosti, a ne vem, kako da se mi zdite tako dober, pošten, pameten; vi niste tak kakor vsi, in vi me razumete. Verjemite, verjemite mi, prosim vas . . . Jaz ljubim pošteno, čisto življenje, a greh mi je ostuden. — Jaz sama ne vem, kaj delam. Preprosti ljudje pravijo: hudobec me je zmotil. Tudi jaz rečem zdaj lahko o sebi, da me je zmotil hudobec.«

»Dovolj, dovolj . . .« je mrmral on.

Zrl ji je v zastrašene, preplašene oči, poljuboval jo in ji govoril tiho in laskavo. Polagoma se je nekoliko pomirila, in veselost se je vrnila k njej; začela sta se oba smijati. Potem sta se odpravila z doma.

Na nabrežju ni bilo žive duše, mesto s svojimi cipresami je bilo kakor mrtvo, a morje je še šumelo in se zaganjalo ob bregove. Samotna barka se je metala po valovih, in svetiljka se je dremavo svetlikala na njej.

Našla sta izvozčka in se odpeljala v Oreando.

»Jaz sem takoj v veži spoznal tvoj priimek: na deski stoji »von Diederitz«, je rekel Gurov. »Tvoj mož je Nemec?«

»Ne, ampak njegov ded je bil menda Nemec, on pa je pravoslaven.«

V Oreandi sta sedela na klopi, nedaleč od cerkve, gledala na morje in molčala. Jalto je bilo komaj videti skozi jutrnjo meglo, po vrhovih gorskih so nepremično stali beli oblaki. Listje se ni gibalo po drevju, peli so črički, in enolični, gluhi šum morja, ki je prihajal od zdolaj, je govoril o pokoju, o večnem spanju, ki nas čaka . . . Tako je šumelo tam doli, ko še ni bilo tu ni Jalte, ni Oreande, sedaj šumi in bo šumelo prav tako ravnodušno in gluho, ko nas ne

bo. In v tej stanovitnosti, v popolni ravnodušnosti do življenja in smrti vsakega izmed nas leži morebiti poročstvo naše večne rešitve, neprestanega gibanja življenja na zemlji, neprestane popolnosti. Sedeč poleg mlade ženske, ki je bila v jutrnjem svitu videti tako lepa, umirjen in očaran pri prizoru te pravljичne okolice — morja, gor, oblakov, širokega neba, je mislil Gurov na to, kako je v resnici, ako človek premisli, na svetu vse lepo, vse razen tega, kar sami mislimo in delamo, kadar pozabljamo na svoje človeško dostojanstvo.

Mimo je prišel nekdo, — menda stražnik — pogledal ju in šel dalje. Tudi ta podrobnost se mu je zdela tako skrivnostna in lepa. Videlo se je, kako je prišel parobrod iz Feodosije, obsevan od jutrnje zarje, brez luči na krovu.

»Po travi je rosa,« je pretrgala Ana Sergejevna molk.

»Da. Čas je, da se vrneva domov!«

Vrnila sta se v mesto.

Potem sta se srečavala vsak dan opoldne na nabrežju, skupaj zajtrkovala, kosila, šetala in se navduševala ob morju. Pritoževala se je, da slabo spi, in da ji nemirno bije srce, stavila nanj vedno ista vprašanja, vznemirjena zdaj iz ljubosumnosti, zdaj iz strahu, da jo on prenizko ceni. In zgodilo se pogosto na tratini ali v vrtu, ko ni bilo nikogar blizu, da jo je naenkrat pritisnil k sebi in jo strastno poljubil. Popolna brezdelica, ti poljubi sredi belega dne, z oziranjem in strahom, da bi kdo ne videl, vročina, vonj od morja in neprestano prihajanje in odhajanje prazničnih, nališpanih, sitih ljudi ga je kar prerodilo. Govoril je Ani Sergejevni, kako je lepa, kako očarljiva, bil je nestrpno strasten, ni se oddaljeval od nje ni za korak, a ona se je pogosto zamišljala in ga večkrat prosila, naj pove odkritosrčno, da je ne spoštuje, da je ne ljubi, ampak vidi v njej samo ogavno žensko. Skoraj vsak večer sta se vozila pozneje kam za mesto, v Oreando ali k slapu; in izprehodi so bili lepi, vtiski vsakokrat krasni, veličastni. Gurov se je naslajal, dasi je čutil, da mu ti izprehodi niso ni v peto ni v šesto, da so mu čisto nepotrebni, zato ker njegovo življenje ni bilo ni krasno ni veličastno in ni bilo tudi želje, da bi postalo kdaj tako.

Čakala sta, da pride mož. A prišlo je pismo od njega, v katerem je pisal, da ga bole oči, in prosil ženo, naj se prejkoprej povrne domov. Ana Sergejevna je pričela hiteti.

»To je dobro, da odhajam,« je rekla Gurovu. »Usoda. Še malo in zaljubila bi se v vas resno. Vi ste tako dober, tako mil, čudovit, redek človek, v vas se je tako lahko zaljubiti! Toda čemu bi mi

bila ljubezen? Uničila bi moje življenje. Ljubiti vas na skrivnem, prikrivati to vsemu svetu — ali ni to strašno?»

Odpeljala se je s konji, in Gurov jo je spremil. Peljala sta se cel dan. Ko se je usedala v vagon kurirskega vlaka in je bilo dano že drugo znamenje za odhod, je dejala:

»Dajte, da vas še enkrat pogledam . . . Da vas vidim še enkrat. Da, tako!«

Ona ni jokala, a bila je žalostna, kakor da bi bila bolna, in v obraz je trepetala.

»Mislila bom na vas . . . spominjala se,« je govorila. »Zbogom, srečno! Ne zamerite mi česa. Poslavljava se za vedno, za vedno, ker ni treba, da bi se še kdaj videla. Torej, zbogom!«

Vlak je naglo odšel, luči na zadnjem vagonu so skoraj izginile, in čez minuto ni bilo čuti tudi šuma več. Kakor da bi se bilo vse nalašč dogovorilo, da prej pretrga to kratko izpozabljenje, to brezumje. Stoječ pred postajo in zroč v temno daljo, je poslušal Gurov petje čričkov in brnenje telegrafskih žic s takim čuvstvom, kakor da bi se bil pravkar prebudil. In mislil je o tem, da je bil v njegovem življenju vendar še en dogodek, in da se je tudi ta že končal, in ostal je zdaj samo še spomin . . . Bil je ginjen, otožen in občutil je lahek kes, da ta mlada ženska, katere ne bo nikoli več videl, ni bila ž njim srečna; on je bil prijazen ž njo in prisrčen, a vendar v vsem njegovem vedenju, v njegovem tonu in ljubkanju je bilo čutiti nekak posmeh, grob ponos srečnega moškega, ki je vrhutega skoraj še enkrat starji. Ves čas ga je imenovala dobrega, nenavadnega, vzvišenega; očitvidno se ji ni zdel takšen, kakršen je bil v resnici. Torej jo je nehote varal, in bilo mu je neprijetno sedaj.

Tu na postaji je že dišalo po jeseni. Pihal je mrzel veter.

»Čas je tudi meni na sever,« se je spomnil Gurov, odhajaje s postaje. »Čas je!«

III.

Doma v Moskvi je bilo že vse zimsko. V sobah so kurili, in zjutraj, ko so se otroci odpravljali v gimnazijo in pili čaj, je bilo temno, in hišna je prižigala luč. Začenjal se je mráz. Ko prične padati prvi sneg, prvi dan vožnje na saneh je prijetno videti belo zemljo in bele strehe, diše se mehko, lahko, in v tem času se obude v spominu mlada leta. Stare lipe in breze, bele od ivja, kažejo dobrodušno lice, bliže so srcu nego ciprese in palme, in v njih bližini se že noče človeku misliti na gore in morje.

Gurov je bil moskvič. V Moskvo se je vrnil lepega, mrzlega dne, in ko se je oblekel v kožuh in v tople rokavice ter se izprehodil po Petrovki in ko je v soboto zvečer zaslišal zvonjenje zvonov — izgubil je zanj njegov nedavni izlet in izgubila so mesta, v katerih je bil, svojo privlačno lepoto. Zabavljaj je čez Krim, Jalto, Tatarje, ženske in zatrjeval, da je v Švici prijetnejše. Polagoma je prišel zopet v moskovsko življenje in začel se je zopet prepirati z najemniki stanovanj, s hišniki in policaji. S poželjivostjo je prebiral po tri časopise na dan in govoril potem, da ne čita moskovskih časopisov iz principa. Vleklo ga je že v restavracije, klube, na zabavne večere in obletnice; lahko, brezskrbno občutje in čuvstvo osebne svobode sta izginili, in že mu je laskalo, da prihajajo k njemu znani advokatje in igralci, in da v doktorskem klubu karta s profesorjem. Že je mogel pojesti celo porcijo pečenke s kislimi kumarami, in ko bi Ana Sergejevna videla, kako je hodil iz restavracije zaripljen, mračen, nezadovoljen, bi morebiti spoznala, da ni v njem nič vzvišenega in nenavadnega . . .

Zdelo se mu je, da bo minil mesec, in tudi Ano Sergejevno bo zakrila megla, in samo še redko se mu bo sanjala z omamljivim smehljajem, kakor so se mu sanjale druge. A minil je poldrugi mesec, nastopila je trda zima, pa v spominu je bilo še vse jasno, kakor da bi se bil včeraj ločil z Ano Sergejevno. In spomini so se razvnemali vedno močnejše. Ako so se zaslišali v večerni tišini v njegov kabinet glasovi otrok, izdelujočih naloge, ako je slišal romanco, polifon iz restavracije, ali je zavijal v peči veter, naenkrat mu je vstajalo v spominu vse: ono, kar se je zgodilo na molu, zgodnje jutro z meglico po gorah, parobrod iz Feodosije in poljubi. Dolgo je hodil po sobici in se spominjal in nasmihal. In potem so spomini prehajali v sanje, in preteklost se je v domišljiji mešala z onim, kar bo. Ana Sergejevna se mu ni sanjala, ampak je hodila za njim povsod liki senca in mu sledila. Zatisnil je oči in videl jo je kakor živo. In zdela se mu je lepša, mlajša, nežnejša, nego je bila. In sam sebi se je zdel boljši, nego je bil takrat v Jalti. Zvečer ga je gledala iz omare za knjige, iz kamina, iz vogla; slišal je njeno dihanje, laskajoči šum njene obleke. Na ulici je spremljal ženske s svojim pogledom in iskal, ali ni katera podobna njej . . .

In mučila ga je že silna želja, da bi s kom delil svoje spomine. Toda doma ni mogel z nikomer govoriti o svoji ljubezni, a zunaj doma — ni imel nikogar. Tudi z najemniki ne in ne z uradniki v banki. In o čem bi govoril? Ali je mar ljubil takrat? Ali je bilo

kaj lepega, poetičnega, ali poučnega, ali vsaj zanimivega v njegovem razmerju do Ane Sergejevne? In če se je pričel splošen pogovor o ljubezni, o ženskah, je govoril on dolgo; prošil je, naj bi se kaj zapelo, in tudi sam je pel, a nikomur ni prišlo na misel, kaj to pomeni. Samo žena njegova je gibala s svojimi temnimi obrvmi in govorila:

»Tebi, Dimitrij, se prav nič ne poda igrati ulogo šeme.«

Ko se je neko noč vračal s svojim partnerjem, uradnikom iz doktorskega kluba, se ni mogel več zadrževati in je rekel:

»Ko bi vi vedeli, s kako krasno žensko sem se seznanil jaz v Jalti!«

»Kdaj?«

»Zadnjo jesen. Ne morem reči, da bi bila ravno Bog ve kako lepa, a napravila je name neizbrisljiv vtisk, da še do danes nisem prišel sam k sebi.«

Uradnik se je usedel v sani in se odpeljal. A zdajci se je obrnil in zaklical:

»Dmitrij Dmitrič!«

»Kaj?«

»A včeraj ste imeli prav: riba ni bila sveža!«

Te besede, same na sebi tako preproste, so vznemirile Gurova. Zdele so se mu tako poniževalne, nečiste . . . Kakšna surovost, kakšni ljudje! Kakšne brezmiselne reči, kako nezanimivi, ničevni ljudje! Besno kartanje, požerušstvo, pijanstvo, neprestani pogovori vedno o eni in isti stvari! Nepotrebni posli in ti dolgočasni pogovori ubijajo najlepši del življenja, najboljše moči, in naposled ostane samo še neko kebasto, brezkrilo življenje, abotna blodnja, in niti ubežati ne moreš več, prav kakor da bi sedel v blaznici ali sredi arestantske tolpe!

Gurov ni spal celo noč; vznemirjen je bil. Drugi dan ga je bolela glava. Tudi naslednje noči je slabo spal, sedel na postelji in mislil, ali pa je hodil iz kota v kot. Otrok se je bil naveličal, banke se je bil naveličal. Ljubilo se mu ni nikamor iti in o ničemer govoriti. A v ušesih so mu odmevale besede:

»Riba ni bila sveža!«

V decembru se je o praznikih odpravil na pot in dejal ženi, da gre v Peterburg priporočat nekega mladega človeka — in šel je v S. Zakaj? Tega sam ni vedel. Želel je videti Ano Sergejevno in izpregovoriti ž njo par besed na samem, ako bi bilo mogoče.

Prišel je zjutraj v S. in najel v gostilni najlepšo sobo, v kateri je bil ves pod prevlečen s sivim vojaškim suknom in je bila na

mizi črnilnica, siva od prahu, s kipcem jezdeca, ki je vihtel v roki klobuk; glava mu je bila odbita. Vrtar mu je dal potrebna pojasnila: von Diederitz stanuje v Starolončarski ulici, v lastni hiši. To ni daleč od gostilne. Živi dobro, bogato, ima svoje konje, in vse ga pozna v mestu. Vrtar je izgovarjal ime »Drydyric«.

Gurov je odšel počasi v Starolončarsko in poiskal hišo. V resnici, kakor nalašč se je vlekel nasproti hiše plot, siv, dolg, s koli.

»Ni čuda, pred tem plotom moraš bežati,« je mislil Gurov, ozirajoč se po oknih.

Mislil je na to, da danes ni uraden dan, in da je mož najbrž doma. A tudi sicer bi bilo netaktno, hoditi v hišo in motiti. Ako pa bi poslal listek, je mogoče, da bi prišel v roke možu, in vse bi bi bilo pokvarjeno. Najboljše je, da se zanese na slučaj. In začel je brez prestanka hoditi po ulici in ob plotu, pričakujoč slučaja. Videl je, kako je vstopil pri vratih berač, in slišal, kako so padli po njem psi; potem je črez nekaj minut zaslišal klavir, in čuli so se glasovi slabi in nejasni. Gotovo je igrala Ana Sergejevna. Velika vrata so se zdajci odprla, in prikazala se je neka starka. Za njo je tekel znani beli špic. Gurov je hotel poklicati psa, a hkratu mu je pričelo nemirno biti srce, in od vznemirjenja se ni mogel spomniti, kako kličejo psa.

Hodil je in vedno bolj sovražil sivi plot. Mislil je že, da je Ana Sergejevna pozabila nanj in se zanima morebiti že za druge. In to bi bilo čisto naravno v položaju mlade ženske, katera je prisiljena gledati od jutra do večera ta prokleti plot. Vrnil se je v gostilno v svojo sobo in dolgo sedel na divanu, ne vede, kaj bi počel. Potem je odkosil, in po kosilu je dolgo spal.

»Kako je vse to neumno in vznemirjajoče,« je mislil, ko se je prebudil, zroč v temna okna; bil je že večer. »Bog ve, čemu sem se naspal. Kaj bom pa po noči delal?«

Sedel je na postelji, pregrnjeni z ceneno, sivo odejo kakor v bolnici, in se dražil z nevoljo:

»Vidiš, to je tvoja dama s psičkom . . . To je tvoj dogodek . . . Zdaj pa le sedi tukaj, če hočeš . . .«

Že zjutraj na kolodvoru je vzbudil njegovo pozornost plakat z jako velikimi črkami: igrali so prvič »Gajžo«. Spomnil se je na to in se odpravil v gledališče.

»Najbrž, da prihaja tudi ona k premieram,« je mislil.

Gledališče je bilo polno. Kakor v vseh gubernskih teatrih, je bila tudi tu nad lestencem megla; glasen nemir je delala galerija.

V prvi vrsti so pred pričetkom stali mestni gizdalini z rokami na hrbtu; in v gubernatorjevi loži je sedela odspredaj gubernatorjeva hči z boo, a gubernator se je skromno skrival za zagrinjalcem, in videle so se samo njegove roke. Zavesa se je gibala, in orkester je dolgo intoniral. Ves čas, ko je občinstvo prihajalo in se usedalo, je Gurov poželjivo iskal z očmi.

Prišla je tudi Ana Sergejevna. Usedla se je v tretjo vrsto, in ko jo je Gurov zagledal, se mu je stisnilo srce, in občutil je jasno, da zdaj na vsem svetu ni zanj človeka, ki bi mu bil bližji, dražji in važnejši. Ta ženska, ki se je izgubljala v provincialni množici, ta mala ženska, z vulgarno lornjetko v roki, nič drugačna kakor vse druge, je polnila sedaj vse njegovo življenje, je bila njegovo gorje, njegova radost, njegova edina sreča, kakršno si je želel. In med glasovi slabega orkestra, cviljenjem slabih zasebniških gosli je mislil o tem, kako je lepa. Mislil je o svoji ljubezni in sanjal.

Obenem z Ano Sergejevno je vstopil in sedel poleg nje mlad človek s kratkimi zalisci, jako velik in upognjen; pri vsakem koraku je pokimaval z glavo, in videti je bilo, kakor da bi se ne-prestano klanjal. Očividno je bil to njen mož, katerega je ona takrat v Jalti pod navalom bridkega čuvstva imenovala lakaja. In v resnici je bilo v njegovi dolgi figuri, v zaliscih in v mali pleši nekaj lakajsko-skromnega. Smejal se je sladko, in v gumbnici se mu je lesketal neki učen znak, prav kakor lakajska številka.

Med prvo pavzo je šel mož kadit, ona je ostala na sedežu. Gurov, ki je tudi sedel v parterju, je pristopil k njej in ji rekel s tresočim glasom in nasilnim smehljajem:

»Dober večer!«

Pogledala ga je in obleдела. Potem ga je še enkrat pogledala s strahom, kakor da ne bi verjela svojim očem, in krepko stisnila v roki pahljačo in lornjetko. Očividno se je bojevala sama s seboj, da bi ne padla v nezavest. Oba sta molčala. Ona je sedela, on je stal, prestrašen vsled njene vznemirjenosti, in ni si upal sesti k njej. V orkestru je nekdo poskušal gosli in flavto, postalo jima je zdajci strašno, in zdelo se je, kakor da bi ju iz vseh lož opazovali. Pri tisti priči je ona vstala in urno odšla proti izhodu. On — za njo. In oba sta hitela brez zmisa po hodnikih, po stopnicah, zdaj gori, zdaj doli, in prikazovali so se jima pred očmi neki ljudje v sodniških, učiteljskih in privatnih oblekah, in vsi so imeli znake na prsih. Prikazovale so se dame, garderoba, vlekel je mrzel veter, pri-

našajoč duh cigarnih ogorkov. In Gurov, kateremu je srce silno bilo, je mislil:

»Kako je to mučno, težko! Moj Bog! In čemu so ti ljudje, ta orkester! . . .«

Tisti hip se je domislil, kako je takrat na večer spremil Ano Sergejevno na postajo in mislil sam pri sebi, da je vse kočano in da se ne bosta videla nikoli več. Pa kako daleč je še bilo do konca!

Na ozkih, mračnih stopnicah, kjer je bilo napisano »vhod v amfiteater«, se je ustavila.

»Kako ste me prestrašili!« je rekla, težko dihajoč, še vedno bleda in preplašena. »Oh, kako ste me prestrašili! Jaz sem komaj živá. Zakaj ste prišli? Zakaj?«

»Dajte si dopovedati, Ana, dajte si dopovedati . . .« je dejal on pridušeno, hlastno. »Prosim vas, dajte si dopovedati . . .«

Ona ga je gledala s strahom, s prošnjo, z ljubeznijo, gledala ga je skrbno, kakor da bi si hotela globoče v spomin vtisniti njegov obraz.

»Kako jaz trpim!« je nadaljevala, ne poslušaje ga. »Jaz sem ves čas mislila samo na vas, živela samo od misli na vas. In hotela sem pozabiti, pozabiti! Ah, zakaj, zakaj ste prišli?«

Vrhu stopnic sta stala na ravnem prostoru dva gimnazijca. Kadila sta in gledala navzdol, a Gurov se ni zmenil za nič na svetu: privil je k sebi Ano Sergejevno in jo začel poljubovati v obraz, lica, roke.

»Kaj delate, kaj delate!« je v strahu govorila ona in ga odtrajala od sebe. »Ob pamet sva oba. Odpotujte še danes, odpotujte precej . . . Rotim vas pri vsem, kar vam je sveto, prosim vas . . . Nekdo gre!«

Prihajal je nekdo po stopnicah.

»Vi morate odpotovati . . .« je nadaljevala Ana Sergejevna polglasno. »Slišite, Dmitrij Dmitrič? Jaz pridem k vam v Moskvo. Bila nisem nikoli srečna, nesrečna sem zdaj in nikdar, nikdar ne bom srečna, nikdar! Ne pripravljajte mi še večjih bolečin! Rotim se vam, jaz pridem v Moskvo. A sedaj pojdite! Moj ljubi, dobri, dragi moj, ločiva se!«

Stisnila mu je roko in se spustila po stopnicah navzdol, neprestano se oziraje nanj, in z oči ji je bilo brati, da v resnici ni bila srečna. Gurov je malo postal, posluhnil, in ko je vse utihnilo, je poiskal svojo garderobo in zapustil gledališče.

IV.

In Ana Sergejevna je pričela hoditi k njemu v Moskvo. V dveh-treh mesecih je navadno po enkrat odpotovala iz S. in rekla možu, da se gre posvetovat s profesorjem zastran svoje ženske bolezni — in mož ji je veroval in ji ni veroval. V Moskvi je ostajala v »Slavjanskem Bazarju« in pošiljala takoj h Gurovu služabnika v rdeči kapi. Gurov je hodil k njej, in nihče v Moskvi ni vedel o tem.

Tako je šel nekega zimskega jutra zopet k njej (služabnik je bil že prejšnji večer pri njem, pa ga ni našel doma). Ž njim je šla njegova hči, katero je hotel mimogrede spremiti v gimnazijo. Metel je gost, moker sneg.

»Sedaj je tri stopinje gorkote, pa gre sneg,« je pravil Gurov hčeri. »Ta toplota leži namreč nizko nad zemljo, a v zgornjih plasteh atmosfere je čisto druga temperatura.«

»Papa, zakaj pa po zimi ne grmi?«

Pojasnil ji je tudi to. Govoril je in mislil o tem, da gre na rendez-vous, a za to živa duša ne ve in najbrž ne bo nikoli zvedela. Imel je dvojno življenje: eno javno, ki so ga videli in poznali vsi, kdor ga je hotel, življenje, polno pogojne resnice in pogojne prevare, čisto podobno življenju njegovih znancev in prijateljev, in drugo — ki je teklo tajno. In vsled neke čudne zveze razmer, morebiti čisto slučajne, se je vršilo vse, kar je bilo zanj važno, zanimivo, potrebno, v čemer je bil odkritosrčen in se ni varal samega sebe, vse, kar je sestavljalo zrno njegovega življenja, vse se je vršilo tajno. A vse, kar je sestavljalo njegovo laž, njegovo haljo, v katero se je zavijal, da bi skril resnico, kakor na primer njegova služba v banki, prepiri v klubu, njegova »nižja rasa«, obiskovanje veselic z ženo — vse to je bilo javno. In po sebi je sodil druge. Zato ni veroval temu, kar je videl, in prepričan je bil, da se vrši pod zagrinjalom tajnosti kakor pod zagrinjalom noči v vsakem človeku njegovo pravo, najzanimivejše življenje. Vsako osebno bitje sloni na tajnosti, in morebiti tudi zato kulturni človek tako skrbno zahteva, naj bi se spoštovala osebna tajnost.

Gurov je spremil hčer v gimnazijo in krenil v »Slavjanskij Bazar«. Spodaj je odložil suknjo, odšel navzgor in tiho potrkal na vrata. Ana Sergejevna, oblečena v njemu najpriljubljenejšo sivo obleko, utrujena od pota in pričakovanja, ga je čakala od sinoči; bila je bleda, gledala ga je in ni se smejala. In precej pri vstopu se mu je vrgla na prsi. Kakor da bi se ne bila videla dve leti, je bil njun poljub dolg, trajajoč.

»No, kako ti gre doma?« jo je vprašal. »Kaj novega?«

»Počakaj, takoj ti povem . . . Ne morem.«

Ona ni mogla govoriti, ker so jo polivale solze. Obrnila se je od njega in pritislila robec na oči.

»Naj se izjoče, a med tem jaz malo posedim,« je mislil Gurov in se spustil v naslanjač.

Nato je pozvonil in ukazal prinesiti čaja. Tudi potem, ko je on pil čaj, je ona še vedno stala, obrnjena proti oknu . . . Jokala je od razburjenja, od mučnega spoznanja, da se je njuno življenje tako žalostno sestavilo: shajata se samo tajno ter se skrivata pred ljudmi kakor tatova! Ali ni njuno življenje razbito?

»No, nehaj!« je dejal on.

Njemu je bilo jasno, da se njuna ljubezen še ne konča kmalu, neznano kdaj. Ana Sergejevna se ga je oklepala vedno tesneje, oboževala ga, in bilo bi ji nezmislno reči, da mora vse to imeti enkrat svoj konec. A ona bi temu tudi ne verjela.

Pristopil je k njej in ji položil roke na pleča, da bi jo poljubkal in se pošalil ž njo, in v tistem hipu se je zagledal v ogledalu.

Njegova glava je začela siveti. In zazdelo se mu je čudno, da se je zadnja leta tako postaral, izgubil vso lepoto. Pleča, na katerih so ležale njegove roke, so bila topla in so vztrepetavala. Občutil je sožalje do tega življenja, tako še toplega in lepega, a najbrž stoječega že na meji, kjer prične pojemati in veniti tako kakor njegovo življenje. Zakaj ga ona ljubi? On se ni nikdar kazal ženskam takega, kakršen je bil, in ženske niso ljubile v njem njega samega, ampak človeka, katerega je ustvarjala njih domišljija in katerega so v svojem življenju poželjivo iskale; a potem, ko so uvidevale svojo pomoto, so ga vendar še vedno ljubile. In niti ena ni bila srečna ž njim. Čas je hitel, on se je seznanjal, združeval in razhajal, a niti enkrat ni ljubil; bilo je vse, kar je hotel, samo ljubezni ni bilo.

In šele sedaj, ko mu je glava pričela siveti, se je zaljubil, resnično in globoko — prvič v svojem življenju.

Ana Sergejevna in Gurov sta se ljubila kot dva najbližnja, sorodna človeka, kakor mož in žena, kakor nežna prijatelja; zdelo se jima je, da ju je usoda sama odločila drug za drugega, in bilo je čisto nerazumljivo, zakaj je on oženjen in ona omožena — čudno je bilo to. In bila sta kakor dve mimoletеči ptici, samec in samica, kateri so ujeli in ju prisilili živeti v različnih kletkah. Odpuščala sta drug drugemu ono, česar sta se sramovala v svoji preteklosti,

odpuščala sta si vse v sedanjosti in čutila sta, da je ta ljubezen izpremenila oba . . .

Poprej se je miril Gurov v žalostnih úrah s preudarki, kakršnikoli so mu prihajali na um, a sedaj mu ni bilo do preudarkov. Čutil je v srcu globoko sočuvstvo, hotel je biti odkrit, iskren in nežen . . .

»Nehaj, dobra moja,« ji je govoril. »Dovolj si jokala, — nehaj! Daj, pogovoriva se sedaj. Morebiti najdeva kak izhod.«

Potem sta se dolgo posvetovala, govorila o tem, kako bi se jima ne bilo treba skrivati pred ljudmi, varati jih, živeti v različnih mestih in se na dolgo razhajati. Kako bi se oprostila iz teh neznosnih mrež?

»Kako? Kako?« je izpraševal on in se prijemal za glavo. »Kako?«

In zdelo se je, da samo še malo — in izhod bo najden, in takrat se bo začelo novo, prekrasno življenje. In obema je bilo jasno, da je do konca še daleč — daleč, in da se najzamotanejša in najtežavnejše šele pričinja . . .

Friderik Velbič,

vsled svojih študij po Afriki slaven slovenski botanik.¹⁾

Spisal Peter pl. Radics.

ekateri nemški geografski časopisi in za njimi razni dnevniki²⁾ so bili pred kratkim prinesli zanimivo vest, da je nemška naselbina v južnozpadni Afriki krstila letos na železniški progi »Swakopmund-Windhock« neko postajo na ime: Welwitsch.

Ta postaja stoji v tistem kraju, kjer je leta 1860. botanik Welwitsch (Velbič), po rojstvu svojem Slovenec, zasledil neko čudno drevo, ki ga je potem angleški botanik Hooker našemu Velbiču na čast imenoval Welwitschia mirabilis.

To imenovanje je bilo, kakor pišejo nemški geografski časopisi, razveselilo vse botanike sveta, posebno pa avstrijske. Kakor bi ne bili tudi Slovenci ponosni na svojega slovitega rojaka, čigar ime nosi imenovana afriška železniška postaja!

¹⁾ Viri: Wunschmann: »Allg. deutsche Biografie«. XLI. pag. 699. — Kerner: »Pflanzenleben« 1896, pag. 689. — Sievers: »Afrika« 1891, p. 172.

²⁾ N. pr. »Slovenski Narod« z dne 14. febr. t. l.